

זַעֲקַת הַשֵּׁתָקוֹ

אָנוּ, יְלָדֵי הַכֶּפֶר, הַכֶּרְנוּ בְּדֶרֶךְ-כָּלֵל אֶת כָּל תּוֹשְׁבֵינוּ. אֶהְבְּנוּ אֶת הַחֲגִים וְהַמוֹעֲדִים, שֶׁבָּהֶם הִתְכַּנְּסוּ כָּל תּוֹשְׁבֵי הַכֶּפֶר בְּבֵית-הַכִּנְסֶת לְתַפְלָה חֲגִיגִית. מִדֵּי פֶעַם שָׁלְחוּ צְבִיטָה בְּלַחֲיוֹ שֶׁל מִי מֵאַתְּנוּ, וּפְעָמִים הִזְעִיפוּ גְבוֹת לְשׁוֹבֵב שִׁבְחָבוּרָה. כְּמַחְפָּשִׁים נִרְאוּ בְּעֵינֵינוּ זֶלְמָן הַדּוֹר, מוֹטָקָה הַחֲלָבּוֹ, יַחְזָקָאֵל הָעֵגְלוֹן וּשְׂאָר בְּעַל־הַמְּלָאכָה, חֲבוּשִׁים מְגַבְעוֹת חֲגִיגִיּוֹת וּלְבוּשִׁים בְּגָדֵי חַג הַדּוֹרִים. עֲבָדָה זֹו הוֹסִיפָה נֶפֶד וְחֲגִיגִיּוֹת לְאַוִּירַת הַחֲגִים שֶׁל הַכֶּפֶר הַקָּטָן, שֶׁכֵּלֶם מְכִירִים בּוֹ אֶת כָּלֶם.

אִישׁ אֶחָד הָיָה שׁוֹנֶה שָׁם מְכָלֶם. לֹא מְכִיר וְלֹא מֶכֶר, לֹא מַעֲרָב וְלֹא מִתְעַרֵּב, מִרְחָק. מַעוֹלָם לֹא חִנֵּף אֶל אֶחָד מֵאַתְּנוּ, אֵדָּ גַם לֹא הִזְעִיף

אֶת פָּנָיו. גּוֹפּוֹ הָיָה צָנוּם מְאוּד. שָׁעַר שְׁחֹר וּמִדְּבַלָּל עָטַר אֶת פָּנָיו הַמִּיֻּסְרוֹת. עֵינָיו תָּמִיד

כְּמִתְרוֹצְצוֹת בַּחֲרִיָּהוּ, כְּמוֹ מִפְּחַד מִפְּנֵי דָבָר-מָה. וּבְעֶקֶר תָּמִיד שׁוֹתֵק, שׁוֹתֵק, שׁוֹתֵק.

מִשְׁנָה מַעֲט, אֲבָל אֵינֶנִּי מַצְלִיחַ לְהַזְכֵּר בְּשֵׁמוֹ. בְּעֶצֶם, נִדְּמָה לִי שְׂאִישׁ לֹא קָרָא לוֹ בְּשֵׁמוֹ.

קָרָאוּ לוֹ 'הַמוֹזֵר', 'הַשֵּׁתָקוֹ'. פֶּעַם נִסּוּ הַיְלָדִים לְהַתֵּל בּוֹ, לְרֹדֵף אַחֲרָיו, אוֹלָם מִצְדּוֹ לֹא

הָיְתָה שׁוּם תְּגוּבַת נֶגֶד, וּכְבֹּר לֹא הָיָה טַעַם לְמִשׁוּבוֹתֵינוּ וְעִזְבָּנוֹהוּ לְנִפְשׁוֹ.

שְׁמוֹעוֹת אֲמָרוֹ שֶׁהוּא נִצּוֹל שׁוֹאָה, שְׂאֵבֵד אֶת כָּל מִשְׁפָּחָתוֹ מוֹל עֵינָיו וּמֵאָז הוּא שׁוֹתֵק.

שְׁמוֹעוֹת אַחֲרוֹת סִפְרוּ עַל הַיּוֹתוֹ גֵּר-צֶדֶק... כֵּךְ אוֹ כֵּךְ, בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה כָּלָה הָיָה נִשְׁכַּח מֵעֵינֵינוּ.

אֵדָּ פֶּעַם בְּשָׁנָה הָיְתָה דְּמוּתוֹ מְסֻקָּרֶנֶת מִחֲדָשׁ אֶת כָּלֶם, וְשׁוֹב הָיוּ הַכָּל שְׂבִים לַעֲסֹק בּוֹ,

בְּשֵׁתָקוֹ זֶה.

זֶה הָיָה קוֹרָה בְּיוֹם-הַכַּפּוּרִים, בְּתַפְלַת שְׁחִירִית, שָׁנָה אַחֵר שָׁנָה.

כְּשֶׁתַּפְלַת הַקֹּהֵל נִדְּמִית כְּהֶמְזָה חֲרִישִׁית, צִעְדֵי הַמִּתְפַּלְלִים אֵינָם נִשְׁמָעִים בְּשָׁל נַעֲלֵי הַגּוֹמִי

שְׁלִרְגָלֵיהֶם, וּכְשֶׁהִקִּיטְלִי וְעָלְיוֹ הַטְלִית שָׁבוּ מִתַּכְפָּסָה כָּל אֶחָד מִהַקֹּהֵל מִדְּמָה אֶת בֵּית-

הַכִּנְסֶת לְסִיעֵת מְלָאכִים הַמְשַׁמְשִׁים בְּקֶדֶשׁ, פְּתָאוֹם, מִתּוֹךְ הַדְּמָמָה הַזֹּאת, מִתּוֹךְ אֲוִירַת

הַקֶּדֶשׁ הַמִּיֻּחָדֶת הַזֹּאת, הָיְתָה פּוֹרְצַת זַעֲקַת-אֵימִים נוֹרָאָה מְכוּוֹנוֹ שֶׁל הַשֵּׁתָקוֹ הַתְּמָהוּגִי. זֶה

הָיָה תָּמִיד בְּאוֹתוֹ הַקָּטָן, כְּשֶׁהַחֲזָן הִגִּיעַ לַפִּיוֹט "אֲנָא סָלַח נָא, פֶּשַׁע וְעוֹוֹן שָׂא נָא, וְכַחֵד יִגְדֵּל

נָא, קְדוּשָׁה". בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָיָה הַשֵּׁתָקוֹ פּוֹרֵץ בְּזַעֲקָה נוֹרָאָה: "קְדוּשָׁה, אֲנָא, פֶּשַׁע וְעוֹוֹן". זֹו

הָיְתָה זַעֲקָה שְׁכָלָה שְׁבִירוֹן-לֵב, בְּקוֹל בְּכִי וּמְלִוָה בְּאַנְחוֹת רוּוִיּוֹת כְּאֵב. "אוּי-אוּי" אֵדָּ הָיָה

מִתְלַוָּה לְמִלּוֹתָיו הַקְּבוּעוֹת...

גופו הצנום רטט תחת טליתו, ונראה היה כי אם ירפה מאחיזתו בשלחן שלפניו, יצנח חסר-אונים ויפל תחתיו. גם כשהקהל היה מסיים את הפיוט, עדין היה רועד כלו מהזעזוע הנפשי ופניו היו אדמות כלהבה. 30

היתה זו הפעם האחת והיחידה בשנה ששמענו את קולו. זעקה זו צמררה אותנו, הילדים. בכיו קורע-הלב של האיש המבגר, הזיל דמעות גם מעיניהם של מבגרים אחרים, והשאיר אותנו המומים ובהולים.

נקפו שנים. אינני עוד ילד. גם הכפר כבר איננו כפר. אולם מקרה שארע לי בדרך היוםיומית לעבודה החזירני כעשרים שנה אחורה, אל הכפר הקטן. 35

זעקת-אימים וחריקת בלמים עזה גרמו לי לעצר בדרך הרגילה. הפניתי ראשי, וראיתי כי מכונית עצרה בחריקת בלמים מול איש קשיש, שפנראה נסה לעבר את הכביש הסואן מבלי להביט לצדדים.

אנשים מהרו לעזר לו, לזקן, ולהעבירו אל המדרכה הסמוכה. לא המשכתי בדרך. זעקתו של האיש הוסיפה להדהד באזני. הצעקה מפרת לי, שמעתי אותה פעם. הקול הזה גרם לפרפור-מה בבטני... מצאתי את עצמי עומד מול הזקן. 40

הפרתיו מיד. זה היה השתקן מהכפר שלי. הוא עמד לבדו על המדרכה, כלו רועד מפחד, ועיניו מתרוצצות בחריקת, אותו מבט. נגשתי אליו וללא הסוס הושטתי לו את ידי: "בוא סבא, נלך", אמרתי לו והושבתי באחד הספסלים הקרובים. מהרתי לקנות לו כוס משקה, והוספתי לשבת לידו עד שיירגע. הוא, כדרכו, שתק. 45

"במה אוכל לגמל לך על טובתך?" שאל פתאום מתוך שתיקתו הבולטת.

"בכך שתסביר לי את פשר צעקתך ביום-הכפורים, קדוש, אנא, פשע ועוון, נזרק מפי משפט, אשר מיד בקשתי לשוב ולבולעו לתוכי. איך העזתי!! תגובת התדהמה של האיש, גרמה לי עוד יותר לחוש שלא בנוח.

לאחר שניה התאושש ואמר: "אם כן, הנך מכירני, אז אספר לך". 50

והוא ספר: "אצל הנאצים הייתי ¹קאפו. הייתי אנוס, לא היתה לי בררה. אך לא נצלת את מעמדי חס ושלום. תמיד חסתי ורחמתי על אחי היהודים ועזרתי להם בכל יכולתי. פעם נאלצתי לגר באחד היהודים שהתמהמה לקום. הייתי מכרח לעשות זאת, לטובתם של כל היהודים בבילוק. אולם לא נזהרתי די הצורך, לא עשיתי זאת מספיק בשקט, וגערת הגיעה לאזניו של קצין ס"ס שעמד בפתח. כששמע אותי גוער ביהודי, נכנס לבילוק, ובו במקום ירה בו והרגו. מאז מותו של אותו יהודי לא מצאתי מנוח לנפשי. עויתי. חטאתי. פשעתי". 55

ולפתע זעק את זעקת יום-הכפורים שלו. כך, בספסל, באמצע הרחוב: "קדוש אנא פשע ועוון". נרגע מעט, והוסיף בלחש: "ראשי תבואת של המלך 'קאפו'..."

¹ (בתקופת השואה) כנוי לראשי המשטרה היהודית בגטאות ולראשי הצריפים במחנות ההשמדה שגנו על-ידי הנאצים לבצוע הוראותיהם.

1. בשורה 5 כתוב: "עבדה זו הוסיפה נפך וחגיגות..." –

א. לאיזו עבדה התכוון המספר במלה זו?

ב. מהי המילה הנרדפת למלה: "נפך"?

א. יפי.

ב. שמחה.

ג. תוספת.

ד. שקט.

2. תארו את הדמות הראשית בסיפור ע"פ שורות 8-11.

תאור חיצוני- פיזי:

תאור פנימי- התנהגות/תכונות:

3. מה רצה המספר לומר לנו ע"י חזרה על המלה 'שותקי' (שורה 9) שלוש פעמים ?

4. א. ע"פ השמועות מה הייתה הסבה לשתיקתו של 'השתקו' ?

1.

2.

ב. מהי לדעתכם הסבה האמתית לשתיקתו של האיש?

העתיקו את המשפט עליו הנכם מתבססים בתשובתכם.

5. א. העתק מהקטע 3 מלים ממשפחת המלים גערה.

ב. הוסף עוד 3 משלך.

6. באילו מילים זעק 'השתקן' את זעקתו? _____

מדוע דוקא במילים אלו?

7. העתיקו חמשה בטויי זמן שונים המופיעים בקטע.

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

8. מהי המלה המנגדת למלה: "הסואן" (שורה 37) ?

- א. השקט.
- ב. הארץ.
- ג. הרועש.
- ד. היפה.

9. כתב 3 שאלות שהיית רוצה לשאול את 'השתקן' שאין עליהן מענה בסיפור?

1. _____

2. _____

3. _____

10. האם תפקיד ה'קאפוי' הוא תפקיד מכבד? נמק.

הבא הוכחה לדברך מהקטע.
